

ВІДГУК

рецензента на дисертаційну роботу

Зеленського Максима Сергійовича на тему:

«Механізм зниження рівня тіньової економіки в агропромисловому виробництві»,

поданої на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 051 – «Економіка»,

галузь знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дослідження. Збереження тіньових практик в агропромисловому виробництві призводить до суттєвих соціально-економічних втрат, зокрема скорочення бюджетних надходжень, зниження інвестиційної привабливості галузі, погіршення конкурентних умов для легального бізнесу та загострення соціальних проблем у сільській місцевості. Поширення незаконного використання земельних ресурсів не лише підсилює процес тінізації аграрної сфери, а й створює загрози раціональному землекористуванню та довгостроковій екологічній безпеці.

Особливої актуальності ця проблематика набуває в умовах воєнних викликів, економічної нестабільності та післявоєнного відновлення аграрної інфраструктури й ресурсного потенціалу. За таких обставин формування прозорого аграрного ринку, удосконалення механізмів державного регулювання та стимулювання легальної господарської діяльності мають стратегічне значення для відновлення й розвитку агропромислового виробництва. Розробка та впровадження дієвих механізмів зниження рівня тіньової економіки є важливим науково-практичним завданням, вирішення якого сприятиме підвищенню ефективності аграрного сектору та зміцненню соціально-економічної стабільності держави.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної теми кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування Державного біотехнологічного університету «Стратегічні засади розвитку систем управління інноваційно-інвестиційною та господарською діяльністю суб'єктів господарської

діяльності» (№ державної реєстрації – 0122U201108). У процесі виконання дослідження здобувачем обґрунтовано та запропоновано комплекс теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на формування ефективного механізму зниження рівня тіньової економіки в агропромисловому виробництві, що засвідчує наукову новизну, практичну значущість та актуальність обраного напрямку для розвитку аграрного сектору України.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових досліджень, висновків і рекомендацій сформованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі, є достатньо достовірними, теоретично обґрунтованими. При викладенні результатів досліджень авторка широко застосовує сучасні економічні методи. Наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо достовірними, теоретично і методично обґрунтованими. Цьому сприяло широке використання наукових літературних джерел вітчизняних і зарубіжних вчених (252 найменування), матеріалів статистичної звітності, різноманітних спеціалізованих збірників та довідкової літератури. Нормативно-правовою базою досліджень виступають Закони України, Укази Президента, постанови Кабінету Міністрів, інші документи законодавчого та виконавчого характеру. Емпіричною базою досліджень виступають офіційні матеріали державної служби статистики, Головного управління статистики в Харківській області і інші праці зарубіжних і вітчизняних вчених, інтернет-ресурси і власні дослідження автора.

Достовірність результатів досліджень також підтверджується їх апробацією на міжнародних науково-практичних конференціях, а також викладені в 10 наукових публікаціях.

Таким чином, за критерієм обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій сформульованих у дисертації та практичній корисності результатів дослідження, робота Зеленського М.С. цілком

узгоджується з вимогами, які пред'являються до такого виду наукових розробок.

Основні результати дослідження, їх наукова новизна. У дисертаційній роботі отримано науково обґрунтовані результати, що характеризуються науковою новизною та мають теоретичну і практичну цінність для розвитку агропромислового виробництва України.

Уперше запропоновано модель оцінки прихованого безробіття та прогнозування чисельності осіб, залучених до неформального сектору економіки (на прикладі Харківської області), яка дозволяє визначати фактичні масштаби тіньової зайнятості й прогнозувати тенденції розвитку тіньового ринку праці, створюючи підґрунтя для обґрунтованих управлінських рішень у сфері детінізації агропромислового виробництва.

Удосконалено напрями державної політики регулювання рівня тіньової економіки в агропромисловому виробництві, які поєднують заходи економічного стимулювання, компенсації втрат суб'єктів господарювання, запровадження екологічного аудиту та інструментів податкової амністії відповідно до міжнародних стандартів. Удосконалено методичний підхід до оцінювання впливу рівня тіньової економіки на економічну безпеку держави, що забезпечує можливість прогнозування відповідних показників. Подальшого розвитку набув механізм зниження рівня тіньової економіки в агропромисловому виробництві на основі комплексного та проблемно-цільового підходу, який інтегрує інституційні, антикорупційні, організаційні, економічні й фінансові складові.

Набули подальшого розвитку теоретичні положення щодо трактування механізму агропромислового виробництва як інтегрованої системи, а також розуміння тіньової економіки як багатокомпонентного соціально-економічного явища. Розширено підходи до формування інформаційної бази оцінювання рівня тіньової економіки шляхом використання цифрових слідів, Big Data та геоінформаційних систем. Подальшого розвитку набули підходи до ідентифікації ризиків і небезпек агропромислового виробництва в умовах

воєнного конфлікту та інституційного регулювання детінізації, що сприяє підвищенню прозорості, економічної безпеки й сталого розвитку галузі.

Практичне значення одержаних результатів. Практична значущість отриманих результатів дослідження полягає в тому, що запропоновані у дослідженні теоретико-методичні та прикладні положення систематизовані й доведені до рівня конкретних рекомендацій, придатних для впровадження в процесі формування та реалізації механізму зниження рівня тіньової економіки в агропромисловому виробництві. Результати роботи можуть бути використані для удосконалення системи земельного аудиту та моніторингу земельних ресурсів територіальних громад, розроблення й упровадження антикорупційних, економічних і організаційних інструментів детінізації аграрного сектору, підвищення прозорості та ефективності землекористування, а також у процесі формування стратегій сталого розвитку й забезпечення економічної безпеки агропромислового виробництва на регіональному та загальнодержавному рівнях.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертаційної роботи - 288 сторінки комп'ютерного тексту, у т.ч. основна частина - 223 сторінки. Список використаних джерел налічує 252 найменування. За своїм обсягом, змістом, структурою, повнотою викладення результатів дослідження, мовно-літературним оформленням вона відповідає вимогам, що висуваються до такого виду наукових розробок.

У першому розділі дисертації обґрунтовано концептуальні засади формування механізму зниження рівня тіньової економіки в агропромисловому виробництві, уточнено його сутність і зміст з урахуванням сучасних викликів сталого розвитку, цифровізації та глобалізації. Систематизовано методи оцінювання рівня тіньової економіки, обґрунтовано доцільність їх інтеграції та використання сучасних цифрових і геопросторових даних. Узагальнено зарубіжний досвід детінізації та

визначено напрями його адаптації до умов України, з урахуванням інституційних та антикорупційних аспектів.

У другому розділі роботи проведено комплексний аналіз сучасного стану агропромислового комплексу України та впливу воєнних дій на ефективність аграрного виробництва й використання земельних ресурсів. Виявлено значне поширення тіньових схем у земельних відносинах, що є одним із ключових чинників тінізації агросектору, і обґрунтовано доцільність застосування геоінформаційних систем для підвищення прозорості управління. Доведено невідповідність національних оцінок рівня тіньової економіки реальному стану та встановлено обернений зв'язок між масштабами тінізації та рівнем економічної безпеки держави.

У третьому розділі розроблено структурно-інституційний механізм зниження рівня тіньової економіки в агропромисловому виробництві, що включає інституційний, антикорупційний, організаційно-економічний і фінансовий блоки. Обґрунтовано необхідність комплексного та проблемно-цільового підходу до детінізації та застосування стратегічного прогнозування. Запропоновано впровадження земельного аудиту на рівні територіальних громад із використанням ГІС як ефективного інструменту підвищення прозорості, зниження корупційних ризиків і забезпечення сталого розвитку.

Отже за критеріями повноти розкриття теми дослідження та доведення одержаних результатів до рівня практичного впровадження, дисертація також узгоджується з відповідними вимогами МОН України.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи:

1. Запропоноване автором трактування механізму в агропромисловому виробництві є комплексним і концептуально обґрунтованим та загалом справляє позитивне враження (підрозділ 1.1). Водночас з метою підвищення прикладної спрямованості дослідження доцільним видається певне уточнення та структуризація окремих складових механізму, зокрема більш чітке розмежування його суб'єктів, об'єктів і

інструментів. Такий підхід сприяв би кращому практичному використанню запропонованих положень.

2. Позитивної оцінки заслуговує детальний аналіз фінансового моніторингу, антикорупційних інструментів та податкових амністій, проте більш виразний акцент саме на специфіці аграрного сектору (фермерські господарства, земельні відносини, сільські території) міг би посилити галузеву спрямованість підрозділу 1.3.

3. У підрозділі 2.1. аналіз впливу воєнних дій на агропромислове виробництво та використання земельних ресурсів має загальнодержавний характер. Водночас включення елементів регіонального порівняльного аналізу (наприклад, між тимчасово окупованими, прифронтовими регіонами) могло б додатково підсилити аналітичну глибину дослідження.

4. Запропонована автором структурна модель механізму зниження рівня тіньової економіки є логічно вибудованою та концептуально обґрунтованою, однак її практичну цінність можна було б підсилити шляхом конкретизації відповідальних суб'єктів реалізації окремих блоків механізму (державні органи, органи місцевого самоврядування, бізнес-структури).

5. Підрозділ 3.3. вирізняється високим рівнем деталізації та методичної опрацьованості, зокрема щодо етапів земельного аудиту та системи показників його результативності. Водночас значна кількість індикаторів і формалізованих розрахунків дещо ускладнює сприйняття матеріалу, тому доцільним могло б бути узагальнення ключових показників або їх групування за рівнем управлінських рішень.

Вважаю, що зазначені зауваження мають здебільшого дискусійний характер, не впливають на високу позитивну оцінку дисертаційної роботи Зеленського Максима Сергійовича, а свідчать лише про її актуальність та дають шлях для подальшого наукового пошуку

Загальний висновок. Дисертаційна робота Зеленського Максима Сергійовича «Механізм зниження рівня тіньової економіки в агропромисловому виробництві», що подана на здобуття наукового ступеня

доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка, виконана на актуальну тему, має достатній рівень обґрунтованості та достовірності і є завершеним науковим дослідженням.

В дисертації автором отримані науково корисні результати щодо вдосконалення, становлення та функціонування механізму зниження рівня тіньової економіки в агропромисловому виробництві. Зміст дисертації, аналітичний рівень, отримані наукові висновки та практичні рекомендації відповідають вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами), а її автор, Зеленський Максим Сергійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки».

РЕЦЕНЗЕНТ

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри менеджменту,

бізнесу і адміністрування

Ірина БОЖИДАЙ

Ірина Божидай
ЗАСВІДЧУЮ
підписав відділу дипломатії ДЕТУ
Владислав